

YOSH DAVRLARI PSIXOLOGIYASINING BOLA QOBILIYATINING NAMOYON BO`LISHIDAGI O`RNI

Abdumo`minov Shahzod

Mustafayev Nurbek

Bozorov Azim

TerDPI talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqola bola qobiliyatining yosh davrlari bilan ozaro bogliqligi togrisida. Yosh davrlaridagi oziga xosliklar, ta'lim-tarbiya jarayonining, ijtimoiy muhitning yosh avlodning iste'dodlari yuzaga chiqishidagi orni kichik maktab yoshi va bog'cha yoshidagi bolalarda yaqqol ko'zga tashlana boshlagan qobiliyatlarni vaqtida kattalar sezishi, bolani qo'llab-quvvatlashi, motivatsiya berishi kerakligi yoritilgan.

Kalit sozlar: yosh davrlari, ota-ona, bola, qobiliyat, iste'dod, ijtimoiy muhit, L.S.Vigotskiy, aktual taraqqiyot zonasi, D.B.Elkonin, ilk bolalik, kichik maktab yoshi, kasb tanlash.

Farzand-oila baxti, kelajagi, ertangi kundagi faxridir. Ota-onaning farzand oldidagi mas'uliyati benihoya kattadir. Bolaning kelajakda yetuk inson bo'lib yetishida, ilmida, tarbiyasida ota-ona va oqituvchi hamkorligi juda muhimdir. Farzand-yurt kelajagidir. Unga qiziqishlari, qobiliyatlarini namoyon qilishga imkon yaratish lozim. Hozirgi kunda ta'limga, yoshlarga bo'lgan e'tibor yuqori darajaga kotarilgan. Yoshlarning kelajakda komil inson bolishi, kasb-hunar egallashlari uchun juda koplak imkoniyatlar yaratilmoqda. Bu borada olib borilayotgan islohotlar ham oz samarasini bermoqda. Bola kelajakda oz yolini topa olishida, ilmli, el-yurtga xizmat qiluvchi komil shaxs bolib rivojlanishida unga yoshligidan e'tibor berish, qollab-quvvatlash lozim boladi. Bola endigina bogcha yo maktabga qadam tashlayotganda unda qobiliyat, iste'dod uchqunlari korina boshlashi mumkin. Qobiliyat-individual psixologik xususiyat hisoblanadi. Qobiliyat bilim, ko'nikma, malakalarni egallash kabi jarayonlarga bog'liq bo'ladi. Qobiliyat imkoniyatlardan foydalana olishdan iborat. Yosh davrlar psixologiyasining bir qator muammolari tarkibiga layoqat va qobiliyatlarning ozaro munosabatini organish ham kiritilgan. Yosh psixologiyasi har bir yosh davrining qaytarilmas xususiyatlarini, yillar otgan sari asta-sekinlik bilan bola qanday qilib inson bolib shakllanishi, shaxs sifatida ozini ijtimoiy munosabatlarda namoyon qilishi, kasb tanlashi, muloqot jarayonida ozining erk-huquq va majburiyatlariga intilishi, qanday qilib sevishi, ishonchli dost bolib tarkib topishi, ozi va boshqalar uchun mas'uliyatni his qilishi kabi jihatlarni tadqiq etadi. Biz izlanishlarimiz davomida, qobiliyatlar tarkibi faqat organizmning nasliy xususiyatlari bilan bogliqmi yoki uning tarkibiga insonning orttirilgan xulq-atvor va psixik xususiyatlarini ham kiritish mumkinmi, yoqligi haqida izlanishimiz kerak.

Bola qobiliyatining taraqqiyoti nasliylikka ham bogliq. Shu qatorda togrri tashkil qilingan ta'lim-tarbiyaning ham ta'siri kuchli. Albatta, ta'lim-tarbiya yetakchilikda boladi. Ta'limsiz toliq aqliy rivojlanish bo'lmaydi. L.S.Vigotskiy bola taraqqiyotining 2 zonasini ajratib korsatgan: 1.Aktual taraqqiyot zonasi 2.Yaqin kelajak taraqqiyot zonasi. Agar bola

qobiliyatlarini namoyon qilishda kattalar yordamidan foydalansa, yaqin kelajak taraqqiyot zonasida boladi. Mustaqil oz iste'dodlarini namoyon qilsa, aktual taraqqiyot zonasida boladi. L.S.Vigotskiy ta'lim-tarbiya jarayonida bolaning layoqati yetmaydigan talablar qoymaslik kerakligini aytadi. D.B.Elkonin bolada insoniyatga xos bolgan qobiliyatlar rivojlanishining asosi sifatida bola tomonidan nasliy insoniy faoliyat usullarini ozlashtirish muammosini organgan. U bola tugilgan onidanoq ijtimoiy mavjudot hisoblanishini ta'kidlagan. D.B.Elkonin bolaning rivojlanishida, shunchaki vaqt oraliqlarini emas, balki yosh davrlari bosqichlarini ajratishni zarur deb hisoblagan.

D.B.Elkonin yosh davrlarini "Bola rivojlanishining umumiy egri chizigida uning orni va funksional ahamiyati bilangina muhimligi belgilanadigan nisbiy, alohida davr sifatida korib chiqqan. Hozirgi zamon psixologiyasida yosh davrlarining ketma-ketligi togrisidagi nuqtai-nazar bir qolipga keltirilgan. Insonning ilk bolalik davri tugilgandan 3 yoshgacha bolgan vaqtni oz ichiga oladi. Buning ichiga chaqaloqlik, godaklik vaqti ham kiradi. Bu yoshdagi bolalar muhitga moslashish jarayonida boladi. Oziga yaqin insonlarni ajratadi, emotsiyalarini korsatadi. Bola nimagadir qaraganda, qiziqishi, xursand bolishi mumkin. Undan song bogcha va kichik maktab yoshidagi bolalar ijtimoiy muhitga moslashadi. Ayni shu vaqtdagi bolalar ota aktiv, qiziquvchan, tez harakat boladi. Ozlarining qiziqish, qobiliyatlarini namoyon qila boshlaydi. Bunda kattalar bolaning iste'dodini vaqtida payqasa, bolaga motivatsiya bersa, u rivojlanadi. Oziga berilayotgan e'tibordan mamnun boladi. Bundan keyingi davrlarda kasb tanlashga yonaltirilgan qobiliyatlar, iste'dodlarning namoyon bolishi kuzatiladi. Ayni shu vaqtda oz ichki imkoniyatlaridan foydalangan holda togri kasb tanlash, shaxsning kelajakdagi muvaffaqiyatini belgilaydi. Bolaning qobiliyatlari yuzaga chiqishi, undan kerakli maqsadlarda foydalana olishi kelajakda Vatanimiz ravnaqiga ulkan hissa qoshadigan, yetuk mutaxassis bolishida komakdosh boladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Imonova, M., & Tojiyeva, D. (2024). PSIXOLOGIK XIZMATNING INSON HAYOTIDA TUTGAN O'RNI. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 950-952.
2. Imonova, M., & Muhammadova, D. (2024). TA'LIM TIZIMIDA PSIXOLOGIK XIZMAT KO'RSATISHNING USTUVORLIGI. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 907-912.
3. Imonova, M. B. (2023). Oila tinchligi-jamiyat faravonligi asosi. Finland academic research science publisher, 1148-1151.
4. Иманова, М. Б. (2021). ШАХС ХАРАКТЕРИ АКЦЕНТУАЦИЯСИ ВА ДЕСТРУКТИВ ХУЛҚ-АТВОР. Academic research in educational sciences, 2(11), 1399-1403.
5. Imonova, M. B. (2023). Causes of Suicide Tendency in Adolescents. Journal of Discoveries in Applied and Natural Science, 1(1), 62-67.

6. Имонова, М. Б. (2023). РОЛЬ ОТНОШЕНИЯ СИБЛИНГА В ПРОБУЖДЕНИИ МОТИВОВ ОБУЧЕНИЯ ДЕТЕЙ. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 3(10), 101-104.
7. Имонова, М. (2023). Musiqiy tarbiya–qudratli quroldir yohud musiqiy tarbiyaning shaxs shakllanishiga tasiri. Современные тенденции психологической службы в системе образования: теория и практика, 1(1), 35-37.
8. Имонова, М., & Таджиева, Д. (2023). Boshlangich sinf oquvchilarida milliy tarbiyani pedagogik va psixologik rivojlanishi qonuniyatlari. Современные тенденции психологической службы в системе образования: теория и практика, 1(1), 74-76.
9. Имонова, М. Б. (2023). ВАЖНОСТЬ СЕСТРОВЫХ ОТНОШЕНИЙ В ЛИЧНОМ РАЗВИТИИ. FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES, 2(22), 120-123.
10. Имонова, М. Б. (2023). РОЛЬ ОТНОШЕНИЯ СИБЛИНГА В ПРОБУЖДЕНИИ МОТИВОВ ОБУЧЕНИЯ ДЕТЕЙ. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 3(10), 101-104.
11. Имонова, М., & Тожиева, Д. (2023). Роль сиблинговых отношений в когнитивном развитии детей. Традиции и инновации в исследовании и преподавании языков, 1(1), 447-453.
12. Imonova, M., & Xoltorayeva, M. (2024). TA'LIM TIZIMIDA PSIXOLOGIK XIZMAT KO 'RSATISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO 'LLASHNING ZARURIYATI. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 903-906.
13. Imonova, M. (2024). AMALIYOTCHI PSIXOLOG KADRLARNING UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANISHINI TA'MINLASHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING ORNI. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 485-490.
14. Imanov, B. (2023). NEGATIVE FACTORS AFFECTING THE QUALITY OF EDUCATION AND WAYS TO ELIMINATE THEM. Science and innovation, 2(B3), 355-358.
15. Иманов, Б., & Имонова, М. (2021). Развитие творческих способностей учеников при выполнении проблемных экспериментов по физике с помощью инновационных технологий. Общество и инновации, 2(2), 222-227.
16. Ашурова, Ш. (2023). Оилада эр–хотин муносабатларини мувофиқлаштиришнинг ўзбек психологлари томонидан таҳлил қилиниши. Современные тенденции психологической службы в системе образования: теория и практика, 1(1), 67-71.
17. Ashurova Sh. F. (2023) SOG'LOM PSIXOLOGIK TURMUSH TARZI TO'G'RISIDAGI TASVVURLARNING SHAKLLANISHI “Журнал Педагогики и психологии в современном образовании,3(1).
18. Ashurova Sh.F. .(2022) A HEALTHY LIFESTYLE IN UZBEK FAMILIES FROM THE POINT OF VIEW OF ISLAM RELIGION Emergent: JOURNAL OF EDUCATIONAL DISCOVERIES AND LIFELONG LEARNING (EJEDL)

19. Ashurova, S. F., & qizi Karimova, M. N. (2023). OILADA O 'SMIRLARNING SOG'LOM TURMUSH TARZI VA OILAVIY HAYOT HAQIDAGI TASAVVURLARI SHAKLLANISHINING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK OMILLARI. Educational Research in Universal Sciences, 2(5), 363-368.
20. qizi Karimova, M. N., & Ashurova, S. F. (2023). PROFESSIONAL TA'LIMDA TAHSIL OLAYOTGAN QIZLARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASH VA ULARDA SOG 'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK ASOSLARI. Educational Research in Universal Sciences, 2(5), 369-373.
21. qizi Ashurova, S. F. (2023). OILADA YOSHLARNING SOG 'LOM TURMUSH TARZIGA MUNOSABAT SHAKLLANISHINING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK OMILLARI MUAMMO SIFATIDA. Educational Research in Universal Sciences, 2(10), 32-35.
22. qizi Ashurova, S. F. (2023). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI PSIXOLOGIK VA PEDAGOGIK QO 'LLAB-QUVVATLASHDA PSIXOLOGIK XIZMATNING O 'ZIGA XOS JIHATLARI. Educational Research in Universal Sciences, 2(9), 418-421.
23. Неъматуллаева, С. (2020). Психология детей в возрасте 5-7 лет. Студенческий вестник, (5-1), 62-63.
24. Ne'Matullayeva, S. (2022). MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA O 'YIN TERAPIYASINI QO'LLASHGA OID QARASHLAR. Science and innovation, 1(B4), 444-449.
25. Nematullaeva, S. (2023). DEVELOPING COMMUNICATION SKILLS IN PRESCHOOL CHILDREN THROUGH GAME THERAPY. Horizon: Journal of Humanity and Artificial Intelligence, 2(4), 86-88.
26. Ne'matullayeva, S. (2022). Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida oyin terapiyasini qo'llashda innovatsion usullar. O 'zbekiston milliy universiteti xabarлари, 1(6).
27. Nematullaeva, S. (2023, April). The role of play therapy in a child's life. In Academic International Conference on Multi-Disciplinary Studies and Education (Vol. 1, No. 1, pp. 9-10).
28. Неъматуллаева, С. Х. (2023). Влияние Игровой Терапии В Формировании Личности Детей. Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture, 4(2), 31-33.
29. Kizi, N. S. K. (2022). Use of Game Therapy in Preschool Educational Organizations.
30. Нематуллаева, С. (2023). Maktabgacha yoshdagi bolalarning shaxs sifatida kamolotida o'yin terapiyasining ahamiyati . Современные тенденции психологической службы в системе образования: теория и практика, 1(1), 43-46. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/psychological-service-education/article/view/23475>
31. qizi Ne'matullayeva, S. X., & Ulug'bek qizi Abduqahhorova, M. (2023). BOLA SHAXSINING RIVOJIDA O 'YIN TERAPIYASINI QO 'LLASH SHART-SHAROITLARI. Educational Research in Universal Sciences, 2(9), 341-344.